

Autorské právo v kostce – stručný manuál (nejen) pro autory

Jan Barták

C → i ← R → G

---

manuál pro tvůrce a interprety | květen 2026

Cílem tohoto manuálu je srozumitelnou formou přiblížit právním laikům českou úpravu autorského práva.

Je určen zejména pro autory a výkonné umělce, tedy ty, kterým má autorské právo sloužit především. Neakcentuje úplnost, ale srozumitelnost.

Zákonná úprava → 04

Co ochrana podle českého autorského práva zahrnuje? → 06

Autorské dílo → 07

Autor → 11

Osobnostní a majetková autorská práva → 12

Osobnostní autorská práva → 13

Majetková autorská práva → 15

Přehled variant délky ochrany podle autorského zákona → 18

Volné dílo → 19

Osiřelé dílo → 19

Výjimky z autorského práva → 20

Jiná majetková práva → 22

Licenční smlouva → 23

Zaměstnanecké dílo → 26

Ochrana a vymáhání autorského práva → 27

Práva výkonných umělců → 28

Kolektivní správa → 31

Zákonná úprava

Autorské právo je samostatnou právní oblastí soukromého práva. Výklad o právu nemůže začít jinak než uvedením jeho pramenů, tj. kde zájemce najde informaci o tom, co je po právu a co ne. V případě české úpravy je naštěstí výčet krátký a jednoduchý, protože české autorské právo je kodifikovanou oblastí.

Základ úpravy je tedy obsažen v jednom zákoně – **autorském zákoně**. Jeho úplný název zní: zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

Právnick vřdy doplní: v aktuálním znění. V případě českého autorského zákona to znamená, ře původní předpis pochází z konce roku 2000, jeho aktuální znění je ale tvořeno řadou změn a doplnění, které přinesly jeho novelizace. Autorský zákon byl novelizován řetně. Ke dni vydání tohoto manuálu více než dvacetkrát.

Pravidlo první: vřdy je třeba pracovat s aktuální verzí zákona, resp. s tou verzí zákona, jeř se týká řípady, který řeříme. I starří znění zákona totiž mají význam, protože např. při výkladu smluv je primárně nutno vycházet z verze zákona, která platila v době, kdy se licenční smlouva uzavřela.

přříklad

Řeříme řípady smlouvy uzavřené v roce 2005. Pro ověření platnosti smlouvy a výchozí právní situace je tedy třeba pracovat s verzí autorského zákona z roku 2005. Současně je ale nutné zohlednit i aktuální verzí zákona a posoudit, zda se změny zákona nemohou použít i na řešenou situaci (např. délka ochrany práv).

V autorskoprávní oblasti budeme téř potřebovat **občanský zákoník** (tedy zákon č. 89/2012 Sb., v aktuálním znění). Je tomu tak proto, ře úprava smluv a otázek se smlouvami souvisejících je obsařena právě v občanském zákoníku. A protože je autorské právo oblastí soukromého práva, občanský zákoník se dále použije podpurně. Pokud tedy nějakou otázku výslovně neřeří autorský zákon, je třeba podívat se na nejbliřší úpravu v občanském zákoníku.

Konečně pro oblast autorského práva existuje i **podzákonny předpis**. I zde máme řtěřtí, protože na rozdíl od jiných oblastí jde pouze o jednu normu: vyhlášku Ministerstva kultury č. 488/2006 Sb., v aktuálním znění. Ta se

týká výhradně kolektivní správy autorských práv a upravuje některé sazby autorských odměn, které pro autory a další nositele práv vybírají kolektivní správci (tzv. náhradní odměny nebo autorské „poplatky“ z nenahraných nosičů a přístrojů umožňujících zhotovovat rozmnoženiny autorských děl).

A pro úplnost: Česká republika a český právní řád nefungují ve vzduchoprázdnu. Na autorskoprávní oblast se tak vztahuje řada mezinárodních smluv a samozřejmě především právo evropské. S ohledem na to, že **mezinárodní smlouvy** i **evropské směrnice** jsou ovšem do českého autorského práva tzv. implementovány (rozuměj: vtěleny do našich zákonů a podzákoných norem), v rámci tohoto manuálu není třeba se jimi podrobněji zabývat.

Příklady nejdůležitějších předpisů mezinárodního, resp. evropského práva, které značně ovlivnily aktuální znění české úpravy:

- Bernská úmluva (Revidovaná úmluva bernská o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886 (RÚB, Pařížské znění ze dne 24. července 1971))
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2019/790 EU o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu a o změně směrnic 96/9/ES a 2001/29/ES

Co ochrana podle českého autorského práva zahrnuje?

Když slyšíme *autorské právo* a *autorský zákon*, logicky nás napadne ochrana autorů a jejich tvorby. Česká úprava je ale širší a zahrnuje kromě autorských práv i tzv. práva související.

Souhrnně autorským zákonem chráněné nehmotné statky nazýváme „předměty ochrany“. Autorský zákon pod ně zahrnuje:

- autorská díla (díla literární, jiná díla umělecká, vědecká),
- výkony výkonných umělců (tedy činnost herce, zpěváka, sbormistra, hudebníka, tanečníka apod.),
- zvukové záznamy (rozuměj především hudební nahrávky, ale také např. audioknihy, nahrávky zvuků ve zvukových knihovnách apod.),
- zvukově obrazové záznamy (rozuměj především záznamy filmů, televizních pořadů, koncertů apod.),
- programy rozhlasových a televizních vysílatelů,
- počítačové programy,
- databáze,
- online vydávaná periodika.

Tato ochrana je zajištěna vymezením osobnostních a majetkových práv tvůrců, výkonných umělců, resp. výrobců záznamů či vysílatelů, které musí uživatelé výše uvedených předmětů ochrany respektovat.

Kromě toho zákon obsahuje specifická práva nakladatelů a vydavatelů tiskových publikací a oblast specifické správy práv autorských a práv s autorským právem souvisejících, tzv. kolektivní správu.

Jaký je tedy cíl autorskoprávní úpravy?

V první řadě samozřejmě ochrana práv autorů, výkonných umělců a ostatních nositelů práv a výše vymezených duševních statků. Tedy podpora a ochrana tvorby, jakož i investic v oblasti hudby, literatury, filmu i počítačových programů, tiskových publikací, databází apod.

Dalším cílem je ale také zajistit právní jistotu uživatelům autorských děl i ostatních chráněných statků, tedy umožnit užití děl za jasně stanovených pravidel a určit výjimky z autorskoprávní ochrany pro tyto uživatele.

Tento manuál se bude dále podrobněji zabývat úpravou ve vztahu k autorským dílům a výkonům výkonných umělců.

Autorské dílo

Jak český autorský zákon vymezuje základní předmět jeho ochrany – [autorské dílo](#)?

Činí tak třemi způsoby: **obecnou definicí, příkladným výčtem a negativní definicí**. Než přistoupíme k jejich výkladu, odpovíme si na otázku proč.

Vymezení toho, co autorský zákon za autorské dílo považuje, je podstatné z toho důvodu, že jen ty výtvořiny, které naplňují zákonnou definici, autorský zákon chrání. Stručně řečeno, ne všechno, co je napsáno nebo výtvarně ztvárněno, požívá ochrany autorského zákona. A naopak, pokud se výtvor (výsledek tvůrčí lidské činnosti) pod definici autorského zákona vejde, jeho ochrana nastává automaticky. Není třeba jeho registrace, jako je tomu např. v případě patentů či ochranných známek.

Z toho důvodu je určení toho, zda je konkrétní výtvor z právního hlediska autorským dílem, základním krokem pro vymezení rozsahu jeho ochrany.

Obecná definice

V zákoně nalezneme obecnou definici autorského díla:

Předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam (dále jen „dílo“).

Z této definice se dovozují tři základní pojmové znaky autorského díla.

Autorské dílo musí:

- 1. být jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora,
- 2. mít znak umělecké nebo vědecké formy (dílo literární, jiné dílo umělecké, dílo vědecké),
- 3. být vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě (tedy být manifestováno navenek).

Jak je třeba tyto znaky vyložit?

Tvůrčí činností se rozumí činnost spočívající ve vytvoření nehmotného artefaktu. Dosažení výsledku této činnosti musí záviset na osobních

vlastnostech tvůrce (jeho fantazii, tvůrčí dovednosti atd.), bez nichž by artefakt ve své konečné podobě nemohl vzniknout.

Autorské dílo musí být statisticky neopakovatelný projev lidského ducha (tedy svého tvůrce), projev jeho uměleckých nebo vědeckých tvůrčích schopností (tzv. autorský rukopis).

Autorským dílem je pouze výtvor, který má literární, jinou uměleckou nebo vědeckou povahu.

Tento požadavek je důležitý, zejména pokud jej dáme do souvislosti s prvním znakem – ne všechny výsledky tvůrčí činnosti jsou autorským dílem. Aby jím byly, musí se jednat o počiny, které mají literární, uměleckou, resp. vědeckou povahu. Musí se jednat o výtvořky, které jsou v umělecké nebo vědecké formě ztvárněny.

Při posuzování tohoto znaku musí být právu ku pomoci uměnovědné disciplíny. V případě sporu si tak soudce může přizvat znalce z příslušného oboru.

Konečně výsledek tvůrčí činnosti musí být projeven navenek, tedy vyjádřen způsoby, které jsou smyslově vnímatelné pro jiné osoby – např. slovy, písmem, obrazem apod. Nemůže zůstat uzavřen v tvůrcově mysli. Postačí i jeho živé provedení, kupř. provedení nové písně na koncertě nebo přednes nově vytvořené básně.

Tato poněkud abstraktně vypadající intelektuální činnost má praktický dopad v případě, kdy má soud rozhodnout, zda určitý výtvor je, či není autorským dílem, a tedy zda spadá pod autorskoprávní ochranu.

Demonstrativní výčet

V zákoně je dále uveden demonstrativní výčet autorských děl, který pro lepší názornost doplňuje jeho obecnou definici.

Citace zákona:

Dílem je zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.

Za dílo se považuje též počítačový program, fotografie a výtvor vyjádřený postupem podobným fotografii [...] Databáze, která je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvořem a jejíž součásti jsou systematicky nebo metodicky uspořádány a jednotlivě zpřístupněny elektronicky či jiným způsobem, je dílem souborným.

Podle autorského zákona tak za splnění výše popsaných podmínek dílem výslovně jsou:

1. **Díla slovesná** (vyjádřená řečí či písmem)

- díla krásné literatury (román, povídka, poezie, esej apod.)
- díla odborná (vědecká a populárně naučná literatura, učebnice apod.)

2. **Jiná díla umělecká**

- hudební (s textem či bez textu, tedy např. píseň nebo instrumentální skladba)
- dramatická (divadelní hra)
- hudebnědramatická (např. opera, opereta, muzikál)
- choreografická
- pantomimická (text pantomimy)
- výtvarná (dílo malířské, grafické, sochařské aj.)
- fotografická
- architektonická
- audiovizuální
- díla užitého umění

3. **Jiná**

- kartografická
- počítačové programy
- databáze

Jedná se o tzv. demonstrativní, tedy příkladný, neuzavřený výčet druhů autorských děl. Autorský zákon nevylučuje jinou formu díla (př. umělecká performance coby jedna z forem výtvarného díla).

Při posuzování umělecké, resp. vědecké formy je třeba vycházet jednak z formy díla, jednak z jeho obsahu. V hraničních případech je třeba vždy posuzovat příslušný výtvar ad hoc.

Konečně dílem je také dílo vzniklé tvůrčím zpracováním jiného díla, jako je koláž, pastiš, překlad, divadelní či filmová adaptace apod. V těchto případech má každý člověk, který zpracovává dílo jiného, práva k vlastnímu zpracování. Pokud např. chce divadlo uvést překlad zahraniční dramaturgie slavného románu, musí získat oprávnění k užití jak samotného románu od jeho autora, tak k jeho dramaturgii od dramatika, i k jeho překladu od českého překladatele.

Chráněna jsou též tzv. díla souborná. Jde o případy, kdy někdo tvůrčím způsobem sestaví soubor určitých prvků (např. antologie básní, výstava obrazů, literární pásmo, vydání časopisu apod.), přičemž postačí, je-li zde autorská původnost založena buď na způsobu uspořádání prvků, nebo na způsobu jejich výběru (např. výběr básní odpovídá vkusu a představě sestavovatele antologie a není ryze mechanický, jak tomu bude např. u souborného vydání, kde budou zahrnuty všechny básně jednoho autora).

Důležitý je též fakt, že právní ochrana se vztahuje na dílo ve všech jeho vývojových fázích, tedy i na dílo nedokončené, na jeho jednotlivé fáze i na jeho jednotlivé části (jako je název díla či názvy postav). Podmínkou takové ochrany je, že i tyto dílčí části díla či jeho vývojové fáze splní definiční znaky autorského díla, tak jak jsou popsány výše.

příklad

Ne každý název bude požívat ochrany. Např. název filmu „Václav“ nebude požívat samostatné ochrany. Oproti tomu fiktivní název postavy „Harry Potter“, jakož i názvy většiny jednotlivých postav i fantastických bytostí, které se v knize vyskytují, ano.

Negativní vymezení díla

Negativním vymezením se myslí fakt, že autorský zákon ve svém § 2 odst. 6 a § 3 výslovně uvádí, co se za dílo nepovažuje, resp. kde se autorskoprávní ochrana neuplatní.

Dílem tak výslovně není:

- námět díla sám o sobě (holý námět),
- denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě (např. informace o úmrtí nějaké osobnosti),
- myšlenka sama o sobě,
- postup (např. návod, recept),
- princip,
- metoda,
- objev,
- vědecká teorie,
- matematický a obdobný vzorec,
- statistický graf a podobný předmět sám o sobě.

Stejně tak se ochrana neuplatní u tzv. díla úředního (právního předpisu, veřejné listiny, obecní pamětní knihy apod.) a folklóru (výtvoru tradiční lidové kultury, u kterého autor není znám, nicméně jeho tvůrčí adaptace již mohou být chráněny právem zpracovatele – viz výše).

příklad

Autorskoprávně není chráněno matematické vyjádření teorie relativity, tedy kupř. vzorec $E = mc^2$, ale odborná práce o této teorii samozřejmě ano. Holý námět filmu (nápad), kupř. film o útěku z koncentračního tábora Osvětim, chráněn není, rozvinutý námět (zejména pak synopse či treatment), který takový nápad rozvádí, již též ano.

Autor

Česká definice autorství je prostá: autorem je fyzická osoba, která dílo vytvořila. Autor tak nemusí činit žádné další úkony, aby mu ve vztahu k vytvořenému dílu vznikla autorskoprávní ochrana.

Aby autor nemusel v každém případě složitě prokazovat, že dílo skutečně vytvořil, zakotvuje autorský zákon tzv. zákonnou domněnku, kdo je autorem. Je jím fyzická osoba, která je na díle uvedena nebo je její autorství na díle evidováno u kolektivního správce. Kdo takto uváděné autorství rozporuje, musí prokázat opak.

příklad

Jméno autora je uvedeno na obálce knihy, v titulkové listině filmu, v programu divadelní inscenace apod.

Česká úprava též umožňuje použití pseudonymu i zveřejnění díla bez uvedení jména (anonymně) a obsahuje specifika ochrany takových děl. Zákon zakazuje zveřejnění totožnosti anonymního a pseudonymního autora, pokud se autor sám k dílu nepřihlásí nebo není-li jeho totožnost veřejně známa.

Autorský zákon též upravuje otázku spoluautorství, tedy režim děl, která vznikla společnou tvůrčí činností více autorů. K takovým dílům přísluší autorská práva společně a nerozdílně, o nakládání s dílem tak spoluautoři rozhodují jednomyslně (zpravidla tak uzavírají jednu licenční smlouvu), ale ochrany před porušením práv se může domáhat každý ze spoluautorů samostatně (tedy např. i jeden ze spoluautorů může podat žalobu pro neoprávněné užívání díla).

Osobnostní a majetková autorská práva

Předchozí část manuálu se věnovala tomu, kdo je podle českého autorského práva autorem a jak je definováno autorské dílo. Nyní je čas vysvětlit, co je obsahem autorského práva.

Jedná se o soubor práv, která autorovi či autorům ve vztahu k jeho autorskému dílu náleží.

Česká úprava rozlišuje mezi právy autorskými **osobnostními** a **majetkovými**. Jak již ze samotných názvů vyplývá, osobnostní práva jsou nějakým způsobem svázána s osobou autora, majetková zase souvisí s jejich hodnotou a ekonomickou exploatací.

Než přistoupíme k jejich podrobnějšímu popisu, zkusíme si shrnout základní myšlenku a cíl jejich existence. Je jím ochrana a podpora tvorby a autorových osobních i ekonomických investic do ní.

Osobnostní práva jsou více spjata s osobním vztahem autora k jeho dílu a ideově jsou blízká obecným osobnostním právům podle občanského zákoníku. Majetková práva pak mají jednak charakter motivační, jednak odráží časovou i majetkovou investici autora do jeho tvorby.

Základním východiskem všech práv je: dílo je autorovým nehmotným statkem, jen on má právo rozhodnout o tom, jak s ním bude naloženo.

Osobnostní autorská práva

Osobnostní práva český autorský zákon vymezuje následovně:

- právo dílo zveřejnit;
- právo osobovat si autorství a rozhodovat o tom, v jaké formě bude autorství uvedeno;
- právo na nedotknutelnost díla.

Jen autor tak má právo rozhodnout o tom, zda jeho dílo bude zveřejněno. Pokud dílo stvoří, ale později dospěje k názoru, že nechce, aby bylo uvedeno na veřejnost, je to jeho svatým právem.

Nicméně jakmile je jednou dílo zveřejněno, je toto autorovo právo vyčerpáno, nemůže je tedy realizovat opakovaně. Zveřejněním díla je toto právo „konzumováno“. Právo rozhodovat o zveřejnění zaniká smrtí autora, nicméně i po smrti autora je samozřejmě zapotřebí svolení k užití díla od dědiců práv.

příklad

Obecně známým příkladem, byť z jiné doby, a tedy i právní úpravy, je posmrtné zveřejnění děl Franze Kafky údajně navzdory jeho vůli ze strany jeho přítele Maxe Broda. Pokud bychom aplikovali aktuální právní úpravu, byť by takové jednání bylo po etické stránce sporné, v rozporu se zákonem by pravděpodobně nebylo.

Stejně tak jen autor má právo rozhodnout, zda bude dílo uvedeno pod jeho pravým jménem, nebo pod pseudonymem, nebo bude zveřejněno anonymně. Nikdo se samozřejmě nemůže označovat za autora cizího díla. Součástí tohoto práva je, že dílo musí být při svém užití autorovým jménem či pseudonymem označeno.

Pod obecným pojmem práva na nedotknutelnost díla zákon rozumí zcela konkrétní práva, která autor vůči osobám, jež dílo užívají, má.

Lze je rozdělit na:

- právo udělit svolení ke změně či jinému zásahu do díla,
- právo na ochranu před užíváním díla způsobem snižujícím hodnotu díla,
- právo na autorský dohled.

Jen autor má právo rozhodnout, zda jeho dílo může být měněno, kráceno nebo jinak upravováno oproti jeho původnímu tvaru. Tyto změny může provádět autor sám nebo k nim může udělit svůj souhlas. Tento souhlas je třeba nezaměňovat s licenčním oprávněním a s právem licenčního nabyvatele činit drobné úpravy díla, není-li v licenční smlouvě domluveno jinak.

příklad

- román – dramatizace, úprava pro rozhlas, zfilmování, překlad
- fotky, obrázky – koláž, změna barevnosti
- hudba – remixy, sampling (podle okolností)
- film – titulky, dabing, kolorizace

Právo na ochranu před užitím díla způsobem snižujícím jeho hodnotu je třeba chápat jako právo na ochranu před objektivní dehonestací díla. Nejde tedy jen o případy, kdy se zasáhne do samotného díla, ale též kdy je dílo užíváno v derogatorním (dehonestujícím) kontextu. Mezinárodní úprava mluví přesněji o znetvoření či zkomolení díla. Jde o situace, které by kdokoliv v kůži autora pociťoval vůči dílu jako dehonestující. Neexistuje obecné pravidlo, jaké zacházení s dílem bude se zákonem v souladu a které nikoliv. Soud by takovou situaci posuzoval vždy ad hoc, podle věcného kontextu, charakteru díla, okolností jeho užití, osobnosti autora apod.

Autor má právo na autorský dohled nad tím, že zásahy do díla jsou prováděny v souladu s jeho vůlí a dle uděleného souhlasu.

Osobnostní práva jsou tzv. nezadatelná práva, autor se jich tedy za života nemůže platně vzdát. Může s nimi ale nakládat, tedy strpět zásah do nich, dát třetí osobě souhlas se zásahem do svých osobnostních práv, ať již jednostranným právním úkonem, či smlouvou.

Osobnostní práva zanikají smrtí autora, s výjimkou základního práva osobovat si autorství, být uváděn coby autor díla a práva na ochranu před dehonestací díla.

Po smrti autora se ochrany díla mohou domáhat osoby autorovi blízké (pozor, nemusí jít nutně o tytéž osoby, které jsou dědici autora), profesní asociace či kolektivní správce.

příklad

V rámci Ceny Jindřicha Chalupeckého byl v roce 2002 oceněn výtvarník Tomáš Vaněk, který parafrázoval, resp. parodoval díla Josefa Lady způsobem, kdy byly na obecně známá díla Josefa Lady přimalovány symboly s erotickým podtextem. Proti tomuto způsobu parodování děl se v rámci tzv. postmortální ochrany ohradili potomci Josefa Lady. Národní galerie na výtku reagovala znepřístupněním děl.

Majetková autorská práva

Jak již bylo zmíněno, majetková práva souvisí s ekonomickou exploatací díla, která má autorovi umožnit ekonomicky zhodnotit jeho práva (tj. získat odměnu za vytvořené dílo).

Vychází ze základní zásady autorského práva: autor vždy rozhoduje o způsobu nakládání se svým dílem. Typickým nakládáním s dílem, které má zpravidla i svou majetkovou hodnotu, je užití díla.

Zákon způsoby užití díla terminologicky vymezuje, a to ve svém § 12 a následujících ustanoveních. Nejprve vymezuje užití díla obecným způsobem.

Obsahem práva užití díla je užití díla samotným autorem nebo užití díla třetí osobou s jeho souhlasem. Výslovně je uvedeno, že dílo lze užit v původní podobě či po zpracování (rozuměj např. divadelní či filmovou adaptaci), v souboru (obraz na výstavě, v katalogu), ve spojení s jiným dílem či prvky (ilustrace v knize, obrazová a textová složka komiksu, libreto a hudba v muzikálu). Tento souhlas bývá zpravidla udělen smlouvou, a to smlouvou licenční.

Nejde o převod práva, jako je tomu u práva vlastnického (typicky prodej), majetkové právo autorovi nezaniká, autor jen smluvně strpí zásah do tohoto práva v dohodnutém rozsahu. Majetkového práva se totiž autor nemůže vzdát, vždy k němu může jen zřídit licenci.

Příkladný výčet jednotlivých způsobů užití najdeme v § 12 odst. 4, jednotlivé způsoby užití jsou pak podrobně právně definovány a detailněji upraveny v samostatných ustanoveních zákona, na která § 12 přímo odkazuje.

Zákon rozlišuje:

- a)** právo na rozmnožování díla (§ 13),
- b)** právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 14),
- c)** právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 15),
- d)** právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 16),
- e)** právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 17),
- f)** právo na sdělování díla veřejnosti (§ 18), zejména
  1. právo na provozování díla živě nebo ze záznamu a právo na přenos provozování díla (§ 19 a 20),
  2. právo na vysílání díla rozhlasem či televizí (§ 21),
  3. právo na přenos rozhlasového či televizního vysílání díla (§ 22),
  4. právo na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla (§ 23).

Rozmnožování díla je základním způsobem užití, který je autorskému právu coby právu „nehmotných statků“ vlastní. Označuje možnost vytvoření rozmnoženin (kopií) díla bez újmy na jeho podstatě. Rozmnožování je zpravidla výchozím užitím, na které navazuje užití další.

Způsoby užití uvedené pod písmeny **b)** až **e)** předpokládají nějaký způsob nakládání s hmotnou podobou díla či jeho hmotné rozmnoženiny.

příklad

V nakladatelských smlouvách vždy nalezneme právo na rozmnožování a rozšiřování díla. Tím je právním způsobem definováno právo nakladatele vydat dílo v určitém nákladu (zhotovit smlouvou dohodnutý počet knih) a prodávat je, resp. nabídnout je k prodeji.

Definice pod písmenem **f)** je pak základním vymezením užití díla v nehmotné podobě (v rozhlasu, v televizi, na internetu apod.), s tím, že jsou výslovně uvedeny některé typizované a velice konkrétní způsoby šíření nehmotné podoby díla. Zákon k těmto definicím přistupuje proto, aby nebylo sporu o tom, že se tyto mnohdy poměrně abstraktní způsoby užití skutečně považují za šíření díla, ke kterému je potřeba autorova souhlasu.

příklad

Provozováním díla živě se rozumí koncertní či divadelní provedení díla, provozováním ze záznamu pak prezentace jeho reprodukováné verze veřejnosti, jako je promítání filmů v kině či pouštění reprodukováné hudby v klubech.

Podstatné je, že výčet uvedený v § 12 odst. 4 a v ustanoveních, na něž se odkazuje, není uzavřený. Dílo lze užít i jiným způsobem, než zákon výslovně uvádí. Nicméně praxe ukazuje, že vymezení jednotlivých způsobů užití v zákoně obsažená jsou dostatečně obecná a obsáhnou naprostou většinu způsobů, jakými jsou autorská díla exploatována.

Užití díla ovšem není jediným druhem autorského majetkového práva. Dalším okruhem majetkových práv jsou tzv. práva na odměnu. Od práva dílo užít se liší v tom, že vždy souvisí s výjimkou ze základního pravidla, že ke každému nakládání s dílem je třeba souhlasu autora. Práva na odměnu jsou tedy vždy navázána na konkrétní výjimku upravenou zákonem, a jsou tak obdobou „vyvlastnění za náhradu“ u věcí hmotných.

Více o výjimkách i souvisejících právech na odměnu naleznete níže v samostatné kapitole.

Majetková práva trvají po dobu života autora a 70 let po jeho smrti. To je základní pravidlo ohledně doby trvání majetkových práv. Od tohoto pravidla existují odchylky (např. u spoluautorů, autorů audiovizuálního díla apod.). Jiné doby trvání mají majetková práva výkonných umělců a práva související s autorským právem.

Přehled variant délky ochrany podle autorského zákona

Okruh práv	Délka ochrany
Autorská práva (práva autorů)	→ 70 let od smrti autora
Práva spoluautorů	→ 70 let od smrti posledního z autorů
Práva k dílu audiovizuálnímu	→ 70 let od smrti posledního z následujících autorů: režisér, autor scénáře, autor dialogů, autor hudby k dílu audiovizuálnímu
Práva k dílu anonymnímu, resp. pseudonymnímu	→ 70 let od zveřejnění díla
Práva k dílu hudebnímu s textem / dílu hudebnědramatickému (byla-li obě díla vytvořena pro účely užití ve spojení)	→ 70 let od smrti posledního z autorů hudby/textu
Práva výkonných umělců	→ 50 let od vytvoření výkonu, resp. 70 let od vydání nebo sdělení zvukového záznamu výkonu veřejnosti (v případě jiného než zvukového záznamu 50 let od jeho vydání či sdělení veřejnosti)
Práva výrobců zvukových záznamů	→ 50 let od pořízení záznamu, resp. 70 let od jeho vydání, resp. sdělení veřejnosti
Práva výrobců zvukově obrazových záznamů	→ 50 let od pořízení záznamu, resp. od jeho zveřejnění
Práva vysílatele	→ 50 let od prvního vysílání
Práva nakladatelů	→ 50 let od vydání díla
Práva vydavatelů tiskových publikací	→ 2 roky od zveřejnění publikace

Volné dílo

Po uplynutí doby ochrany autorského práva jde o tzv. dílo volné. U takového díla není třeba řešit souhlas s užitím díla a lze je libovolně užit. Jediným limitem užití volného díla je postmortální ochrana osobnostních autorských práv.

Osiřelé dílo

Autorský zákon obsahuje rovněž úpravu díla osiřelého. Tedy díla, u kterého sice ještě neuplynula doba ochrany autorských práv, ale autor či častěji spíše nositelé práv po autorovi nejsou známi, a nelze tak opatřit souhlas s užitím těchto děl standardním způsobem. U těchto děl zákon stanoví speciální režim, jak zajistit legální způsob užití těchto děl za pomoci licence od kolektivních správců.

Výjimky z autorského práva

Neexistuje pravidlo bez výjimky. To platí i pro základní pravidlo autorského práva, že autor dává vždy souhlas s nakládáním se svým dílem. Výjimky z autorského práva jsou tedy omezeními výlučných práv autora a vychází z konfliktu zájmu autora na ochraně jeho práv k dílu a společenského zájmu na umožnění specifického užití díla.

Pro výjimky obecně platí následující pravidla:

- příslušná výjimka musí být vždy uvedena v zákoně;
- musí být dostatečně konkrétní, aby byly zjevné hranice zásahu do autorských práv;
- musí být vykládána restriktivně, tedy zužujícím způsobem.

Úprava výjimek je jednou z oblastí autorského práva, které jsou v rámci EU harmonizovány. Evropská úprava stanoví maximální rozsah katalogu výjimek z autorského práva v rámci EU, který nemůže být členskými státy dále rozšiřován. Český zákonodárce převzal celý katalog výjimek umožněný evropskou úpravou.

V českém autorském zákoně úpravu výjimek nalezneme v § 29 a následujících. Úprava zahrnuje jednak zákonná vymezení jednotlivých výjimek, jednak základní výkladové pravidlo pro jejich výklad. Toto výkladové pravidlo se nazývá tříkrokový test a nalezneme je právě v § 29 autorského zákona.

Tříkrokový test

V rámci výjimek jsou tedy dovolena pouze taková užití:

- 1. která jsou výslovně upravena v zákoně,
- 2. která nejsou v rozporu s běžným způsobem užití díla
- 3. a jimiž nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.

Souhrn výjimek

Souhrnný katalog výjimek v českém autorském zákoně

§ 30	→	Volná užití / užití pro osobní potřebu fyzické osoby *
§ 30a	→	Rozmnožování na papír nebo na podobný podklad *
§ 30b	→	Předvedení nebo oprava přístroje
§ 31	→	Citace
§ 32	→	Propagace výstavy uměleckých děl a jejich prodeje
§ 33	→	Užití díla umístěného na veřejném prostranství
§ 34	→	Úřední a zpravodajská licence
§ 35	→	Užití díla v rámci občanských či náboženských obřadů nebo v rámci úředních akcí
§ 36	→	Omezení práva autorského k dílu soubornému
§ 37	→	Knihovní licence *
§ 37a	→	Licence pro určitá užití osiřelého díla *
§ 37b	→	Licence pro užití díla nedostupného na trhu *
§ 38	→	Užití originálu nebo rozmnoženiny díla výtvarného, fotografie nebo díla vyjádřeného postupem podobným fotografii jeho vystavením
§ 38a	→	Licence pro dočasné rozmnoženiny
§ 38b	→	Licence pro fotografickou podobiznu
§ 38c	→	Nepodstatné vedlejší užití díla
§ 38d	→	Licence k dílům užitého umění a dílům architektonickým
§ 38e	→	Licence pro sociální zařízení
§ 38f	→	Licence pro společné domovní antény
§ 38g	→	Licence pro karikaturu a parodii
§ 38	→	Licence pro osoby se zdravotním postižením
§ 39a a 39b	→	Licence pro určitá užití díla ve prospěch osob se zrakovým postižením nebo osob s jinými poruchami čtení a související povinnosti oprávněného poskytovatele
§ 39c	→	Licence k rozmnožování díla pro účely automatizované analýzy textů nebo dat
§ 39d	→	Licence k rozmnožování díla pro účely automatizované analýzy textů nebo dat k vědeckému výzkumu

* výjimky, které podle české právní úpravy zahrnují kompenzační odměnu

příklad

Výjimka podle § 39a umožňuje vytvářet pro nevidomé díla ve formátech, které jim zprostředkují vnímání díla, kupř. knihy. Jednou z možností je podoba audioknihy. Nicméně subjekt, který by audioknihu za tímto účelem vytvářel, je podroben řadě podmínek, kupř. musí jít o hlavní činnost příslušného subjektu, musí jít o neziskovou činnost, musí zajistit to, že se audiokniha nedostane do běžné distribuce, mimo zamýšlený účel apod. Za daných podmínek by oprávněný subjekt nepotřeboval souhlas autora díla.

Jiná majetková práva

Jedná se o práva na odměnu, která souvisejí s některou z výjimek z autorského práva. Jde o **kompenzační mechanismus**, který zákonodárce zavádí především z důvodu, že zákon umožňuje zásah do některého z autorských práv. Ne všechny zákonem umožněné výjimky jsou tímto způsobem kompenzovány. Zákonodárce zakotvil kompenzační mechanismy pouze u výjimek, u kterých lze předpokládat, že jejich uplatnění může autorům způsobit nezanedbatelnou majetkovou újmu. Tato práva jsou pro autory zpravidla spravována v rámci kolektivní správy autorských práv.

V přehledu výše jsou výjimky, které podle české právní úpravy zahrnují kompenzační odměnu, označeny symbolem *.

Souhrn jiných majetkových práv podle českého autorského zákona

- právo na odměnu při opětovném prodeji originálu uměleckého díla (droit de suite) (§ 24)
- právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu (§ 25 a související ustanovení)
- právo na přiměřenou odměnu za pronájem (§ 25a)
- právo na přiměřený podíl na příjmech vydavatele tiskové publikace (§ 25b)
- právo na odměnu za půjčování (§ 37 odst. 2 a související ustanovení)

příklad

Na základě výjimky v § 37 odst. 2 autorského zákona mají veřejné knihovny právo půjčovat absenčně knihy, a to bez výslovného souhlasu autorů či nakladatelů. Uskutečňováním výpůjček, které mohou u jednotlivých titulů jít do stovekových řádů, dochází nepochybně k majetkové újmě jak nakladatele, který investoval prostředky na získání autorských práv a vydání knihy, tak autorů, kterým tím pádem z půjčování neplynou žádné odměny od nakladatele. Z toho důvodu zákon zavádí kompenzační odměnu pro autory knih i nakladatele. Tuto odměnu pro ně od knihoven vybere kolektivní správce, který vybranou odměnu mezi autory a nakladatele rozdělí.

POZNÁMKA: Pro zjednodušení neuvádím jiná majetková práva / kompenzační odměny určené pro výkonné umělce a výrobce záznamů.

Licenční smlouva

V případě, že nejde o užití autorského díla v souladu s některou z výjimek, je vždy třeba získat [souhlas autora se zamýšleným užitím díla](#). Tento souhlas se získává tzv. licenční smlouvou. Licenční smlouva je jedna z typových smluv upravených občanským zákoníkem.

Českou úpravu nalezneme v § 2358 a následujících občanského zákoníku. V něm je licenční smlouva upravena jednak jednotně pro veškeré druhy nehmotných statků (tedy pro autorská i průmyslová práva), jednak specificky pro předměty ochrany podle autorského zákona (§ 2371 a násl.).

Jedná se o úpravu v zásadě dispozitivní, což znamená, že smluvní strany se od úpravy obsažené v zákoně mohou odchýlit, není-li výslovně uvedeno jinak. Zákon tedy upravuje základ, který platí, pokud se autor s uživatelem (resp. nabyvatelem licence) nedohodne jiným způsobem.

Pro licenční smlouvu platí, že nemusí být uzavřena písemně, s výjimkou licenční smlouvy výhradní a jiných případů, kdy tak zákon výslovně stanoví. Přesto lze písemnou úpravu vzájemných smluvních vztahů jen doporučit.

Dispozitivnost úpravy podtrhují obě základní definice licenční smlouvy (obecná v § 2358 odst. 1 občanského zákoníku i zvláštní pro autorskoprávní vztahy v § 2371 občanského zákoníku).

Ze zmíněných definic se dovozují následující podstatné náležitosti licenční smlouvy:

- určení díla,
- projev vůle autora poskytnout oprávnění k užití díla,
- ujednání o odměně, resp. bezúplatnosti licence.

Uvedené záležitosti by tedy smlouva měla obsahovat, jinak nebude považována za platnou.

Sjednání odměny není podmínkou platného uzavření smlouvy. Ze smlouvy by ovšem mělo jednoznačně vyplývat, zda se odměna za užití díla stanoví, či nikoliv.

Pokud je smlouva uzavřena úplatně, zákon stanoví základní vodítka pro způsob jejího stanovení, jakož i související práva autora (např. poskytnutí informací o užití díla, pravidla pro poskytování vyúčtování ze strany nabyvatele licence apod.).

Pro autorskoprávní oblast je typická variabilita způsobů, jakými je odměna určena. Může jít o odměnu paušální (stanovenou pevnou částkou), podílovou (% z výnosů nabyvatele licence) nebo jejich kombinace (např. pevná částka za užití, kupř. jedno odvysílání díla). Zákon také upravuje tzv. bestsellerovou doložku, pokud původní odměna byla sjednána ve výši, která je ve zřejmém nepoměru k výnosu z využití licence. V takovém případě má autor právo na dodatečnou přiměřenou odměnu, nad rámec odměny původně sjednané.

Kromě podstatných náležitostí smlouvy, jejichž absence způsobuje její neplatnost, zákon vymezuje i další obsahové prvky, které licenční smlouva zpravidla obsahuje. Jedná se zejména o rozsah licence. Ten je vymezen především způsobem užití díla, na který se má licenční smlouva vztahovat (typicky výčtem příslušných způsobů užití vymezených v § 12 odst. 4 autorského zákona).

Dále pak zákon předpokládá vymezení územního, časového a množství rozsahu licence. Podstatné je též, zda je licenční smlouva sjednána výhradně, či nevýhradně, přičemž případná výhradnost musí být sjednána výslovně a písemně. Výhradnost znamená, že autor není v rozsahu licence poskytnuté smlouvou oprávněn užit dílo sám ani poskytnout licenční oprávnění jinému zájemci, než je nabyvatel licence.

Smlouva také obvykle obsahuje úpravu možnosti dalšího poskytnutí licence ze strany nabyvatele (podlicence), resp. možnost nabyvatele licenci postoupit. Poskytování podlicencí je typickým způsobem ekonomické exploatace díla v některých oblastech užití děl, např. v audiovizí či při užití děl online.

příklad

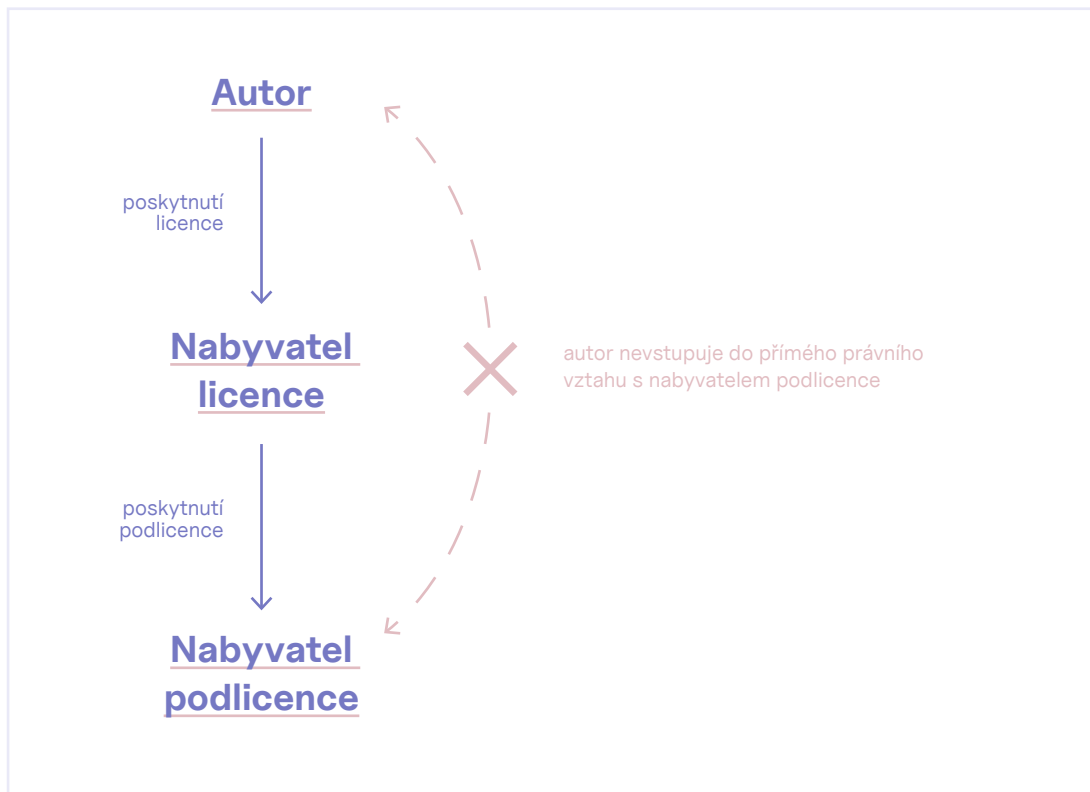
Autorem audiovizuálního díla je podle české úpravy režisér. Režisér uzavře licenční smlouvu na nejširší možný rozsah práv s producentem. Producent podlicenčními smlouvami zajišťuje distribuci, resp. ekonomickou exploataci filmu (uzavírá smlouvy s kino distributory, TV vysílateli, poskytovateli VOD služeb apod.).

V praxi se lze často setkat se **smlouvou smíšenou**, kdy smlouva mezi nabyvatelem a autorem obsahuje jednak ustanovení ze smlouvy o dílo, jednak ze smlouvy licenční (typicky pokud je na objednávku vytvářeno nové dílo). Ustanovení smlouvy odpovídající smlouvě o dílo tak upravují vzájemná práva a povinnosti smluvních stran ohledně vytváření díla (jako je odměna za vytvoření díla, termíny, způsob odevzdávání díla, odpovědnost za vady apod.), licenční smlouva pak obsahuje výše uvedenou úpravu práv a povinností typickou pro licenční smlouvu.

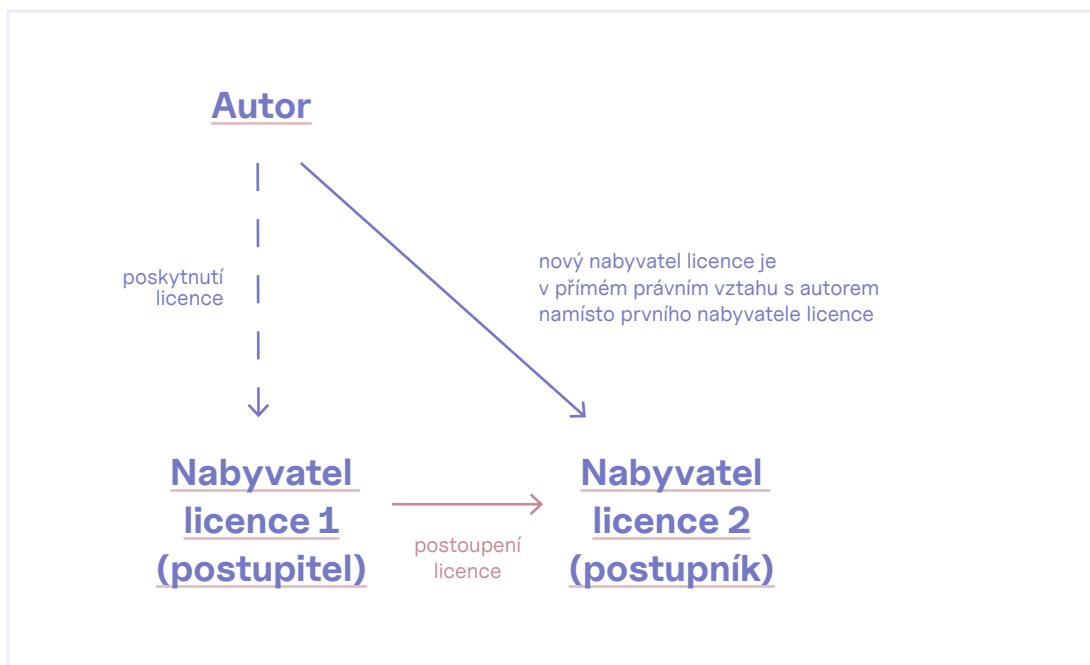
Zvláštním typem licenčních smluv jsou tzv. **kolektivní a hromadné licenční smlouvy** uzavírané kolektivními správci.

Grafické znázornění rozdílu mezi poskytnutím podlicence a postoupením licence:

Podlicence

Postoupení licence

Zaměstnanecké dílo

Český autorský zákon upravuje specificky úpravu právních vztahů mezi autorem a zaměstnavatelem v případě děl, která byla vytvořena v rámci zaměstnaneckého či služebního poměru, a to výrazně ve prospěch zaměstnavatele. Smyslem této zvláštní úpravy je ochrana investice zaměstnavatele do díla, které zaměstnanec vytváří v rámci pracovního či služebního poměru.

Zaměstnavatel ze zákona vykonává svým jménem a na svůj účet veškerá majetková autorská práva k dílu. Autorovi zůstává fakticky tzv. „holé autorství“, tedy pouze jeho osobnostní práva, je však povinen strpět značný zásah do nich.

Podstatným faktem je, zda autor vytvořil dílo při plnění svých pracovních povinností vyplývajících z jeho pracovněprávního či služebního vztahu.

příklad

Součástí pracovních povinností pedagoga je vytvoření písemné podoby přednášek. Ve vztahu k těmto přednáškám tak vykonává autorská práva škola coby zaměstnavatel, pokud se s pedagogem nedohodnou jinak. Naproti tomu, pokud pedagog v souvislosti s pedagogickou činností a v rámci své odbornosti, ale mimo své pracovní povinnosti vytvoří odbornou publikaci, autorská práva automaticky nevykonává jeho škola coby jeho zaměstnavatel. Pokud by však zaměstnavatel chtěl s obsahem publikace nakládat, bude třeba uzavřít samostatnou licenční smlouvu.

Ochrana a vymáhání autorského práva

Zbývá pojednat, jakým způsobem lze uplatnit ochranu autorských práv v případě, že někdo užije autorské dílo **neoprávněně** (tj. bez uzavření licenční smlouvy a mimo rámec výjimek upravených zákonem), resp. jiným způsobem do autorských práv zasáhne (např. poruší některé z osobnostních práv autora).

Ochrana je trojí: občanskoprávní (odpovědnostní), správněprávní a trestněprávní. V praxi jednoznačně převládá občanskoprávní ochrana, tedy ochrana autorských práv prostřednictvím občanskoprávních žalob. Soubor nároků, které může autor uplatňovat soudně:

- nárok určovací
- nárok zdržovací
- nárok informační
- nárok odstraňovací
- nárok satisfakční
- nárok na náhradu škody
- nárok na vydání bezdůvodného obohacení
- nárok na uveřejnění rozsudku

příklad

Autor zjistí, že divadlo uvádí divadelní hru, která vznikla na podkladě jeho románu, bez toho, že by jej požádalo o souhlas s divadelní adaptací a o licenci, a to bez uvedení jeho autorství předlohy. V takovém případě se může domáhat, aby soud uvádění hry zakázal (zdržovací nárok), přiznal mu přiměřené zadostiučinění za zásah do jeho osobnostních práv (satisfakční nárok) a přiznal mu bezdůvodné obohacení za odehraná představení (nárok na vydání bezdůvodného obohacení), resp. náhradu škody (která mu vznikla např. tím, že předlohu nemohl sám poskytnout jinému divadlu, které ji odmítlo s odkazem na existující představení konkurenčního divadla).

Autorský zákon obsahuje skutkové podstaty přestupků a jiných správních deliktů ve svých § 105a a následujících. Trestní zákoník pak ve svém § 207 zakotvuje skutkovou podstatu trestného činu porušení autorského práva, práv souvisejících a práv k databázi.

Správněprávní a trestněprávní ochrana má však v českém právním řádu funkci spíše preventivní, podpůrnou a doplňkovou.

Práva výkoných umělců

Právo výkoného umělce je základní podmnožinou práv souvisejících s právem autorským. Pro svou blízkost právu autorskému bývá právo výkoného umělce označováno za právo příbuzné právu autorskému. Lze proto říci, že o právech výkoného umělce v zásadě platí, co je uvedeno výše k právům autorským. Autorský zákon proto z velké části přímo odkazuje na úpravu autorských práv k dílům.

Níže naleznete základní charakteristiku a hlavní odchylky od úpravy práv autora k jeho dílu.

Stručnou definicí uměleckého výkonu je: jde o **interpretační výkon umělce, kterým provádí autorské dílo**. Autorský zákon obsahuje výslovný výčet takových interpretačních výkonů.

Jde tedy o výkony:

- herce,
- zpěváka,
- hudebníka,
- tanečníka,
- dirigenta,
- sbormistra,
- režiséra,
- artisty.

Výkonem režiséra je míněn režisér divadelní, rozhlasové či jiné audiální tvorby. Režisér audiovizuálních děl je naproti tomu výslovně označen za autora audiovizuálního díla. Zařazení role režiséra pod umělecký výkon je diskutabilní a problematické, dle doktríny i praxe by bylo odpovídající činnost režiséra podřadit pod kategorii tvůrčí a její výsledek podřadit pod autorská díla.

Artista je označen za výkoného umělce bez podmínky, aby prováděl autorské dílo. Výkonem je tedy jakýkoliv výkon artisty sám o sobě.

Výkoným umělcem je vždy člověk, tedy fyzická osoba, výkonem je osobní provedení autorského díla touto konkrétní osobou.

Specifickým rysem pro oblast uměleckého výkonu je kolektivní provedení uměleckého díla. Tzv. kolektivní umělecký výkon je souborem individuálních uměleckých výkonů. Neexistuje tedy institut obdobný spoluautorství.

Zákon ovšem zvláště upravuje nakládání s kolektivními uměleckými výkony (zejména uzavírání licenčních smluv) zavedením institutu společného zástupce, který zastupuje jednotlivé výkonné umělce podávající kolektivní umělecký výkon.

Společným zástupcem je ze zákona umělecký vedoucí kolektivního uměleckého tělesa. Výkonní umělci si ovšem dohodou mohou zvolit jakéhokoliv jiného zástupce. Jejich zástupcem může být i právnická osoba, kupř. agentura. Společný zástupce jednotlivé výkonné umělce zastupuje jejich jménem a na jejich účet.

Obsahem práv výkonných umělců jsou obdobně jako u práv autorských osobnostní a majetková práva. Jejich vymezení je pro výkonné umělce v autorském zákoně provedeno výslovně, není tedy řešeno prostým odkazem na práva autorská. Stejně jako u práv autorských, i u práv výkonných umělců zákon rozlišuje práva osobnostní a práva majetková.

Osobnostní práva

Okruh osobnostních práv je u výkonných umělců vymezen úžeji, než je tomu u autorů.

Zákon pro výkonné umělce zakotvuje:

- právo rozhodnout o zveřejnění výkonu;
- právo rozhodnout, zda a jak bude jméno umělce uvedeno při zveřejnění a užití výkonu (s tím, že výslovně rozlišuje mezi výkonem individuálním a kolektivním v rámci uměleckého tělesa; členům uměleckého tělesa právo náleží jen ve vztahu ke společnému jménu tělesa);
- právo na ochranu před každým znetvořením, zkomolením nebo jinou změnou umělceva výkonu, která by byla na újmu jeho pověsti.

Obdobně jako u práv autorských zanikají osobnostní práva výkonných umělců jejich smrtí a navazuje na ně tzv. postmortální ochrana, kdy se ochrany za zemřelého výkonného umělce mohou ve vymezeném rozsahu domáhat jeho osoby blízké, resp. sdružení výkonných umělců či kolektivní správce (INTERGRAM).

Majetková práva

I okruh majetkových práv výkonných umělců je zákonem přímo vymezen a rozsahem odpovídá majetkovým právům autorským. Konkrétně jde o následující okruh práv:

- a) právo na vysílání a jiné sdělování živého výkonu veřejnosti,
- b) právo na záznam živého výkonu,

- c) právo na rozmnožování zaznamenaného výkonu,
- d) právo na rozšiřování rozmnoženin zaznamenaného výkonu,
- e) právo na pronájem rozmnoženin zaznamenaného výkonu,
- f) právo na půjčování rozmnoženin zaznamenaného výkonu,
- g) právo na sdělování zaznamenaného výkonu veřejnosti.

Pod právo na sdělování veřejnosti jsou zahrnuta práva na vysílání, přenos vysílání, provozování vysílání, jakož i živé provozování výkonu a jeho přenos a online užití výkonů.

V rámci vymezeného rozsahu práv nelze tedy výkony užít bez souhlasu výkonných umělců, resp. jejich zástupců (v případě kolektivního výkonu). Tento souhlas se získává prostřednictvím licenční smlouvy.

Pro nakládání s výkony zaznamenanými na zvukový záznam je charakteristické jisté omezení práva výkonného umělce spočívající ve faktu, že souhlas s užitím výkonu vysíláním neudílí výkonný umělec, resp. zástupce tělesa, ale příslušný kolektivní správce. Zjednodušeně řečeno se tento režim nakládání s výkony uplatní v oblasti komerčních nahrávek (u záznamů výkonů vydaných k obchodním účelům).

Obdobně jako u práv autorských výkonným umělcům náleží tzv. „jiná majetková práva“, tedy v zásadě práva na kompenzační odměnu související s úplatnými výjimkami, která jsou spravována v rámci kolektivní správy.

Specificky je též upravena i doba trvání práv výkonných umělců (viz tabulka výše, na str. 18).

Kolektivní správa

Kolektivní správa autorských práv je hromadné zastupování autorů, interpretů a jiných nositelů práv při výkonu jejich majetkových autorských práv, tedy zejména práv k užití jejich děl a práva na odměnu, kolektivním správcem. Jedná se o institut, který je výslovně a poměrně podrobně upraven v českém autorském zákoně v § 95 a následujících ustanoveních.

Kdo je kolektivní správce

Kolektivní správce je spolkem samotných nositelů práv, který je na základě oprávnění od Ministerstva kultury oprávněn k zastupování autorů či jiných nositelů práv při výkonu kolektivní správy, není tudíž úřadem nebo jiným státním orgánem.

Tuto činnost vykonává vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a na účet nositelů práv. Odměny získané kolektivními správci nejsou tedy jejich majetkem, ale jsou majetkem zastupovaných nositelů práv. Kolektivní správce má nárok pouze na účelně vynaložené náklady spojené se správou práv.

V ČR existuje tzv. zákonný monopol, to znamená, že pro určitý druh děl a práv kolektivní správu vykonává právě jen jeden kolektivní správce. V ČR tak existuje sedm kolektivních správců spravujících konkrétní práva pro určité autorské profese či práva související s autorským právem.

DILIA

práva spisovatelů, dramatiků, choreografů, filmových režisérů, dabingových režisérů, kartografů či autorů pantomimických děl (www.dilia.cz)

GESTOR

právo na odměnu při opětovém prodeji výtvarného díla (dražby umění) (www.gestor.cz)

INTERGRAM

práva výkonných umělců (herců, zpěváku ad.), výrobců zvukových záznamů (hudební vydavatelství / labely) a zvukově obrazových záznamů (filmoví producenti), tedy souhrnně práva související s autorským právem (www.intergram.cz)

OAZA

práva mistrů zvuku (zvukařů) (www.oaza.eu)

OOA-S

práva výtvarníků (malířů, grafiků, sochařů), fotografů, architektů, autorů děl užitého umění (designéři) a výtvarných děl audiovizuálně užitých (kameramani, scénografové, kostyméři) (www.ooas.cz)

OSA

práva hudebních skladatelů, textařů a nakladatelů (www.osa.cz)

SLPV

práva vydavatelů tiskových publikací na internetu (www.slpv.cz)

Činnost kolektivního správce

Účelem kolektivní správy je zajišťovat na jedné straně dostatečnou a účinnou ochranu autorů a adekvátní výši odměn ve vztahu k užití jejich děl, na druhé straně snadnou dostupnost práv k takovým užitím pro uživatelskou veřejnost za přiměřenou cenu.

Kolektivní správci tak především zastupují nositele práv při **uzavírání licenčních smluv**. Zajišťují **výběr autorských odměn a jejich následné rozdělení** mezi autory a další nositele práv.

Děje se tak v zásadě těmito způsoby:

- výběrem tzv. náhradních (kompenzačních) odměn, které nositelům práv přísluší ze zákona (např. odměna při dovozu paměťových médií sloužících k pořizování kopií děl pro osobní potřebu);
- uzavíráním hromadných licenčních smluv, jimiž kolektivní správci udílejí nabyvateli licenci k hromadnému užití repertoáru zastupovaných autorů (např. licenční smlouva pro televizního vysílatele) a výběrem licenčních odměn;
- monitoringem neoprávněného užití a vymáháním s tím souvisejících nároků (např. od pořadatelů koncertů užívajících autorský obsah bez licence).

Odměny vybrané kolektivními správci se mezi nositele práv rozdělují na základě klíče obsaženého v tzv. rozúčtovacích řádech kolektivních správců.

Rozúčtovací řád je interní předpis schvalovaný nejvyšším orgánem kolektivního správce (valnou hromadou či shromážděním), který obsahuje pravidla pro rozdělení adresných i neadresných odměn.

Kolektivní správci dále zpravidla poskytují kulturní, vzdělávací a sociální služby zastupovaným nositelům práv (grantové programy, podpora kulturních akcí, pomoc v sociální nouzi aj.).

Činnost kolektivního správce je financována zejména tzv. režijní srážkou. Ta na rozdíl od provize u komerčních agentur odpovídá pouze skutečným nákladům spojeným s výkonem kolektivní správy. Režijní srážka bývá stržena z odměn inkasovaných od uživatelů. Odměny nad rámec srážky jsou vyplaceny nositelům práv.

Výkon kolektivní správy tak fakticky obnáší především:

- vedení evidence autorů a jejich děl (resp. jiných nositelů práv a jejich předmětů ochrany);
- uzavírání kolektivních a hromadných licenčních smluv;
- kontrolu plnění smluv, zpracovávání hlášení od uživatelů;
- vyplácení adresných odměn (tj. odměn, u nichž je uživateli poskytováno podrobné hlášení o užití, např. playlisty z koncertů);
- rozúčtování neadresných odměn (odměn, u nichž nelze přesně určit díla, která tyto odměny generují, např. právě náhradní odměny za možnost požít kopie děl pro osobní potřebu);
- vedení soudních sporů a vymáhání autorských odměn;
- poskytování kulturních, vzdělávacích a sociálních služeb.

Vztah kolektivních správců a autorů

Kolektivní správa je pro nositele práv vykonávána buď **ze zákona**, nebo **na základě smlouvy**.

Základním režimem zastoupení je uzavření příslušné smlouvy s kolektivním správcem. V této smlouvě má nositel práv možnost určit, v jakém rozsahu si přeje být ze strany kolektivního správce zastupován.

Kolektivní správci pak zpravidla mají stanovené podmínky, za kterých se smluvně zastupovaný autor může nadto stát členem spolku. Členství představuje nejvyšší míru účasti nositelů práv v kolektivním správcem.

V případě členství se autor plně podílí na činnosti kolektivního správce, má právo účasti a rozhodování v nejvyšším orgánu kolektivního správce (valné hromadě, shromáždění apod.).

Nejmenší možnou formou účasti je evidence nositele práv u kolektivního správce, zpravidla na základě jednoduchého formuláře obsahujícího

základní identifikační údaje autora. Touto formou se nositel práv pouze přihlašuje k nároku na podíl odměn z oblastí činnosti, kde je kolektivním správcem zastupován ze zákona.

Kolektivní správci požadují určitou formu evidence děl, resp. výkonů či jiných předmětů ochrany. Někteří kolektivní správci požadují úhradu členského příspěvku či registračního poplatku.

Podmínky zastoupení se u jednotlivých kolektivních správců v jednotlivostech liší, je proto třeba se vždy informovat u příslušného kolektivního správce.

Formy kolektivní správy

Rozlišujeme zde tzv. povinnou, rozšířenou a dobrovolnou kolektivní správu.

Povinnou kolektivní správu vykonává kolektivní správce pro zastupované nositele práv ze zákona. Autoři, herci, zpěváci a jiní nositelé práv nemají v tomto případě možnost příslušná práva vykonávat individuálně. Uplatní se zejména při výběru náhradních odměn za užití děl v rámci zákonných licencí a jiných výjimek.

U **rozšířené kolektivní správy** jde také o zastoupení k výkonu určitého práva ze zákona, ale nositelé práv mají možnost kolektivnímu správcovi sdělit, že si takové zastoupení nepřejí, a vypořádat je sami. V tomto režimu se licencuje např. hudba v televizním vysílání.

U **dobrovolné kolektivní správy** se jedná o smluvní pověření kolektivního správce ze strany nositele práv k výkonu práv ve smlouvou vymezeném rozsahu. Sem spadají třeba hudební koncerty, distribuce vinylových desek nebo zpřístupnění filmů či audioknih na internetu.

V oblasti povinné, ale i rozšířené kolektivní správy kolektivní správce zastupuje všechny dotčené autory ze zákona. Pokud je autor činný, tj. vytvořil díla, která jsou též příslušným způsobem užívána, má nárok na podíl na odměnách, které kolektivní správce pro nositele práv vybere. Uzavřením smlouvy, resp. přihlášením se do evidence kolektivního správce se tak autor o tento svůj podíl na vybraných odměnách právoplatně přihlašuje. Tento svůj podíl získá v rámci tzv. rozúčtování odměn.

Rozsah výkonu kolektivní správy

Rozsah je různý pro různé nositele práv a obory tvorby. Její vymezení pro oblast povinné kolektivní správy je uveden v § 97d českého autorského zákona. Pro všechny nositele práv jde o tzv. náhradní odměny za rozmnožování děl pro osobní potřebu a oblast přenosu televizního vysílání. Všichni kolektivní správci též ze zákona vykonávají rozšířenou kolektivní správu práva na provozování rozhlasového a televizního vysílání. Uvedené oblasti tvoří velký díl odměn vybraných kolektivními správci pro nositele práv.

U ostatních oblastí rozšířené a dobrovolné kolektivní správy se rozsah výkonu u jednotlivých autorských profesí výrazně liší.

Co se týká územního rozsahu výkonu kolektivní správy, ten určuje samotný zastupovaný nositel práv. Pokud nositel práv ve smlouvě s kolektivním správcem určí, že si přeje správu svých práv po celém světě, bude ji takto kolektivní správce vykonávat, a to prostřednictvím svých partnerů v zahraničí. Těmi jsou kolektivní správci usídlení v jiných zemích, s nimiž uzavírá tzv. reciproční smlouvy.

Srovnání rozsahu výkonu kolektivní správy v ČR

	Hudba	Film	Literatura	Výtvarníci	Výkonní umělci
Náhradní odměny	x	x	x	x	x
Přenos vysílání (KTV, IPTV, satelit)	x	x	x	x	x
Hotely, restaurace, veřejné prostory	x	x		x	x
TV vysílání	x				x
Rozhlasové vysílání	x		x		x
Půjčování v knihovnách	x		x	x	
Kina	x				
Rozmnožování a rozšiřování (knihy, CD, LP)	x				
Živé provozování (koncerty, divadla)	x				
Vystavování					
Provozování ze záznamu	x				x
On-line	x				

* Přehled zastupování autorských profesí kolektivními správci (zjednodušený model)
Faktický hromadný výkon kolektivní správy aktuální k 2025/8

Agenturní zastupování

Od zastoupení autorů pro výkon kolektivní správy je třeba odlišovat agenturní zastupování. Na rozdíl od kolektivní správy se nejedná o hromadné zastupování a udílení tzv. hromadných či kolektivních licencí (za celý zastupovaný repertoár). Jedná se o individuální zastupování autorů v jednotlivých licenčních záležitostech. Pro autory je vykonávají agenti, agentury a v některých případech i samotní kolektivní správci vedle výkonu kolektivní správy. Jako specifickou kategorii takových agentur zákon rozlišuje tzv. nezávislé správce práv.

C → i ← R → G

Tento manuál vznikl za podpory projektu Komplexní výzkum a podpora rozvoje kulturních a kreativních průmyslů v Olomoucké aglomeraci, reg. č.: CZ.02.01.01/00/23_021/0008382 spolufinancovaného Evropskou unií.

Grafická úprava — Jiří Vaněk / Carton Clan.

Tento návod je zveřejněn pod veřejnou licencí CC-BY.

Spolufinancováno
Evropskou unií

